

Pécsi múzeumi értesítők és évkönyvek repertórium

Négy évtizede már annak, hogy Péter László, a neves szegedi irodalomtörténész, helytörténész, bibliográfus a Nyugat-repertórium megjelenését követően két cikkben is foglalkozott a repertórium-szerkesztés problémáival, és megfogalmazta az általa helyesnek tartott s ajánlott új szerkesztési módszerét. Előljáróban ezekből szeretnék idézni egy-egy részletet:

„Ellenzem a Nyugat-repertórium módszerét, amely – szintén sok ismétlésre kényszerülve – bonyolult, részletekig tagolt tárgyrend alapján adta közre az anyagot, s ezzel a keresőt majd mindig dilemma elé állította: hol is keressem? Ám ugyanakkor elengedhetetlennek tartom ezt a tüzetesen kidolgozott tárgyi csoportosítást mint mutatót, amely viszont megkönnyíti a kutató dolgát! A tárgymutatóban egy tételszám nagyobb pazarlás nélkül akár tízszer is leírható, ha az illető közlemény bonyolult, gazdag, sokágú tartalma éppen úgy kívánná.” (Magyar Könyvszemle, 1964. 2.)

„...a repertórium akkor teljesíti igazán hivatását, ha nem különbözik az eredetitől, hanem annak mintegy zsugorított, miniatűr mása. A szakrendi csoportosítás az eredeti összefüggéseket összekuszálja, s amit többletként kihoz az irodalmi folyamatból, azt tárgymutatói szerepében is megoldja. Javaslom tehát, hogy folyóirat-repertóriumaink (legalább is azok, amelyek első rendben történeti kutatás tárgyai vagy segítői) a jövőben a szigorú időrend elvét kövessék anyagfeltáró szerkezetükben is. A tárgyi vagy egyéb elv szerinti hozzáférhetővé tétel követelményét természetesen ugyancsak nem szabad szem elől téveszteni. E követelmény szerint esetenként kell aztán meghatározni, milyen mutatók segítségével oldható meg a címanyag legalkalmasabb feltárása.” (Könyv és Könyvtár, 1963. 2.)

Három, egymástól független, mégis határozott kontinuitást képviselő pécsi időszaki kiadvány repertóriumra készült el a közelmúltban Pécsen. Az 1908–1917-ben megjelent, majd egy

évtizednyi szünetelés után 1928 és 1930 között újraindult „Pécs-Baranyamegyei Múzeum Egyesület” Értesítője, az 1939 és 1942 között kiadott Pécs Szab. Kir. Város „Majorossy Imre Múzeumának” Értesítője [évkönyve], illetve az 1956-tól máig folyamatosan megjelenő A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve hihetetlenül gazdag tárháza Baranya megye természeti világának, helytörténetének, néprajzának és művészetének, amelynek feltárása már régóta váratott magára. Ezért is vettem kezembe a kötetet nagy várakozással, s tettem le nem kis csalódottsággal.

A repertórium szerkesztési módszerét tekintve nem egyedülálló, megegyezik a szerkesztő korábbi hasonló köteteivel (így például a Baranyai Helytörténetírás című levéltári évkönyv repertóriumával). A bibliográfiai tételeket először szerzők szerint (azon belül a megjelenés időrendjében), majd külön fejezetben tárgyszavak szerint rendezte. Nagy kár, hogy nem vette figyelembe (vagy talán nem is ismerte) Péter László fenti sorait. Az ő – pusztába kiáltó? – szavai jelen esetben nem találtak meghallgatásra, amit nagyon sajnálok.

Nem világos, hogy kinek is szánta repertóriumát a szerkesztő. Úgy tűnik, nem mérte fel kellőképpen a tudományos kiadványsorozat lehetséges használóinak körét. Nem volt tekintettel a magyar nyelvet nem ismerő kutatókra, máskülönben közölte volna a tanulmányok idegen nyelvű címfordításait, amelyek a JPM évkönyvek szinte valamennyi cikkénél megtalálhatók. (Idegen nyelvű cikkek esetében pedig a magyar címet kellett volna közölnie, a magyar használók kedvéért.) Nem számított a Pécsen és Baranyán csak kevésbé, vagy egyáltalán nem ismerő, de itteni témák iránt érdeklődő kutatókra, mert különben nem hagyott volna el fontos adatokat. Nyilván magától értetődőnek tekintette, hogy minden használó tudja, ki volt *Buzássy Ábel*, *Késmárky István*, hogy Ürög Pécs része, hogy hol van Malomséd és így tovább. És nem számított a távoli jövő kutatóira sem, akik számára valóságos rejtvény lesz egy-egy cím, földrajzi név megfejtése. Meggyőződésem, hogy egy repertórium szerkesztésénél semmi sem tekint-

hető evidensnek, minden tételt el kell látni a szükséges kiegészítő adatokkal, magyarázatokkal.

Az időrendi rész, tehát az egyes folyóiratszámoknak tartalomjegyzék-szerűen történő leírása, amit Péter László javasolt, igen hiányzik. E nélkül a repertórium nem tükrözheti a három kiadvány sajátosságait, az egyes számok szerkesztését, szerzőgárdáját, értékét vagy esetleges értéktelenségét, a mindenkori szerkesztők munkájának színvonalát.

És persze az is csak körülményesen állapítható meg, hogy a repertórium mennyiben teljes, nem maradt-e ki belőle néhány cikk, ami sajnos a jelen esetben meg is történt. Az 1962 óta közzölt éves múzeumi beszámolók egy része hiányzik (1962–1983, 1986–1988), nem csupán a szerző nélkül megjelentek (hiszen a cím nem illeszthető a szerzői mutatóba), hanem a múzeumigazgatók, *Hárs Éva* és *Újvári Jenő* által szignált öt-tíz oldalas, fontos adatokat tartalmazó jelentések is. Hasonlóképp hiányzik Újvárinak a Baranya Megyei Tanács 1990. évi ülésére készült beszámolója a megye múzeumügyéről (megjelent az 1989. évi kötetben). Mindezek után további tételek hiánya is valószínűsíthető.

A cikkek bibliográfiai leírásával kapcsolatban három alapvető hiányosságra szeretném felhívni a figyelmet. A már említett idegen nyelvű címfordításokon kívül nem utal a rejtett bibliográfiákra sem. Így elsikkad a tanulmányok többségéhez csatlakozó igen jelentős irodalomjegyzék. A legszükségesebb annotációk is elmaradnak, aminek következtében a közlemények egy részéről nem lehet megtudni, valójában mit is tartalmaznak. (Elég talán *Angyal Pál* Spanyolok nálunk című írását említeni.)

A továbbiakban a szerzői részt és a tárgyszavas részt szeretném részletesebben elemezni. Előrebocsátom, hogy csupán az Évkönyv 1956–1995. évi köteteit hasonlítottam össze a repertórium anyagával, az *Értesítőt* és a *Városi Múzeum évkönyveit* nem. Olyan hibákat teszek szóvá, amelyek többször is előfordulnak, ám hely hiányában csak egy-két példára szorítkozhatom.

A *szerzői rész* nem mentes a hibáktól, következetlenségektől. Utalókat névváltozatokról, összetett nevek második tagjáról, feloldott monogramokról nem ad. (Kell-e tudnia a használónak, hogy például *Sarkadiné Hárs Éva* később *Hárs Éva* néven publikált, vagy hogy *Lantosné Imre Máriát* Imre Mária L. alatt kell keresnie?)

Feltüntet viszont nemesi előnevet. Nem oldja fel a P.J. monogramot, jóllehet csak bele kellett volna olvasnia a cikkbe, melyből egyértelműen kitűnik: *Péter József* rendőrőtanácsosnak, a Pécs-Baranyamegyei Múzeum Egyesület egyik alapítójának és első titkárának nevét rejti. Recenziók esetében nem csak azok íróját, de az ismertetett mű szerzőjét is a szerzői mutatóba veszi fel, holott ennek – szerintem – a tárgyszavas mutatóban lenne a helye, hiszen ebben az esetben a cikknek tárgya, és nem alkotója.

A *tárgyszavas* rész jóval több problémát rejti. A tárgyszavak megállapítása gyakran a cím, s nem a tartalom alapján történik. A címből kiragadott szó nem feltétlenül felel meg a tartalomnak, vagy nem pontosan fejezi azt ki (pl. *Ve-gyes erdők*, *Megbízólevél*, *Budapesti lerakatok*, *Nyilvántartás*, *Erkély*, *Famaradványok*). Nagyon sok tárgyszó – akárcsak az előbbieket – semmitmondó, s nem jutna eszébe senkinek sem ott bármit is keresni. (Ecet, Ellátás, Hagyaték, Jövedelmek, Kultúrtáj, Utánpótlás, Színek stb.)

Igen nagy az aránytalanság a tárgyszavakhoz sorolt tételek számát illetően. Egyes tárgyszavak alatt túl sok tételt találunk, melyeket a használhatóság érdekében kisebb alcsoportokra kellett volna bontani. Néhány példa: *Sírléletek* (66), *Mecsek* (64), *Festészet* (50), *Temetők* (35), *Levelek* (30) stb. Ugyanakkor viszont sok az egy-két tételes tárgyszó, közöttük bőven olyanok, amelyeket össze lehetne vonni nagyobb csoportokba.

Nem ritka, hogy egy fogalom s annak szinonímája is külön tárgyszavat képez: *Restaurálás* – *Helyreállítás*, *Kórbonctan* – *Paleopathológia*, *Pécsi múzeum* – *Városi múzeum*, *Moldvai csángók* – *Moldvai magyarok*, *Hiedelmek* – *Hítvilág* stb.

A szerkesztő láthatóan nem híve a generikus tárgyszavaknak. Nincs például *Szerzetesség*, akit ez a téma érdekel, kénytelen végiglapozni az egész mutatót. Talál is *Ágostonrendieket*, *Irgalmasokat*, *Jezsuitákat*, *Kapucinusokat*, *Ferenceseket*, *Klarisszákat* és *Notre Dame apácákat*, *Pálosokat*, *Kolduló szerzeteket*, és *Cisztereket* (helyesen: *cisztercieket*). Ebben és más hasonló esetekben nem lehetett volna legalább utalókat elhelyezni?

A következetesség sem erénye a kötetnek. A történelem folyamán nevüket megváltoztatott községek hol az új, hol meg a régi névhez sorol-

tattak. Régi nevéhez például Németpalkonya (a mai Palkonya) és Gusztávműve puszta (Királyegyháza), de az újhoz Mecseknádasd (az egykori Püspöknádasd). Utaló itt sincs. Foglalkozást jelentő tárgyszavak is akadnak (nagyon helyesen), pl. Botanikusok (két tétel), Teológiai tanárok (egy tétel). Ugyanakkor viszont nincs tárgyszavuk a muzeológusoknak vagy a püspököknek, szobrászoknak. Itt jegyzem meg, hogy kívánatos lett volna a személynevek mellett legalább a foglalkozást feltüntetni. (Ki tudja már, ki volt *Kisasszonyfalvi* vagy *Stenge Ferenc*?)

Azt sem hallgathatjuk el, hogy az egész kötetet nagyfokú felületesség jellemzi. Elsikkadnak értékes tartalmak, mert a cikkekbe bele sem nézett, tárgyszavazásukat főleg a címek alapján végezte. Különösen nagy hibaként említem, hogy nem található a repertóriumban a *Bándi Gábor*-nekrológhoz csatlakozó Bándi-bibliográfia, a *Nádor Tamás* „Hallható múzeum” című sorozatában közölt interjúk, többek között *Takács Jenő* zeneszerzővel, *Halász Béla* orgonaművésszel és más jeles pécsi személyiségekkel stb. Kimaradnak (kifelejtődnek) egyes tételek a teljesen adekvát tárgyszavak alól (Baranyai főkötők a Népviseletből, a Sellyei talpasház a Népi építészetből, a Pécsi vár a Várépítészetből). Az Avarok tárgyszónál összesen egy tételt találunk, pedig az avar vonatkozású tanulmányok száma legalább húsz. A Ciszterek (helyesen: ciszterciak) tárgyszó alatt egyetlen tétel szerepel (aminek az iskoláknál vagy az önképzőkörnél lenne a helye, hiszen nem a rendről szól), viszont ide kellett volna helyezni a *Buzássy Abel*-életrajzot is, mert ő ciszterci szerzetes volt.

Nem folytatom. De felteszem a kérdést: nem kellett volna-e a kéziratot egy szakemberrel lektoráltatni? S netán a külső borítót tervező grafikus munkáját is ellenőrizni? (Akkor talán időben felfedezték volna az érthetetlen módon ott hibásan közölt évszámokat is: 1912–1930.)

A kötet igen terjedelmesre sikeredett, aminek nyilván súlyos anyagi vonzatai is voltak. Ahhoz képest, hogy a repertórium csupán mintegy 1250 cikket tár fel, nagyon soknak tűnik a 348 lapnyi terjedelem. (A Péter-féle módszer ennek legfeljebb a felét-kétharmadát igényelte volna.) Érthetetlen, hogy a szerzői részben a szerző egészségített neve alatt miért kell akár ötvenötösör is (*Szönyi Ottó*) leírni ugyanazt a névalakot. Talán elég lett volna csak az egészségített névtől eltérő

névváltozatokat feltüntetni (esetleg a címet követő / után), ezzel takarékoskodhatott volna. Az is sok helyet vesz igénybe, hogy az alkalmazott módszer lényegéből fakadóan a bibliográfiai leírásokat többszörösen ismétli. *Róna Jenő* egyik cikkét például kilencszer! Nem folytatom.

Végezetül hadd tanácsoljam a jövő repertórium-szerkesztőinek: fontolják meg Péter László fenti szavait. Higgyék el, javaslatait érdemes megszívlelni. És talán az is jó lenne, ha egyszer valamilyen fórumon közösen, kellő alaposággal beszélhetnénk a repertórium-szerkesztés kérdéseiről, a már napvilágot látott jó és rossz példák tanulságairól.

A Janus Panonius Múzeum közel fél évszázada megjelenő rendkívül színvonalas évkönyvsorozata és előzményei – mondjuk ki – jobb repertóriumot is megérdemelték volna.

A pécsi múzeumi értesítők és évkönyv repertórium 1908–1998 / Összeáll. Hernádi László Mihály. – Pécs : Dialóg Campus, 2002. – 348 p.

Surján Miklós

A Jászság bibliográfiája **tanulságai** **a lektor szemével**

Miért fontos ez az összeállítás?

Világszerte megnövekedett az érdeklődés a helyi információk iránt. Úgy látszik, az embereket a globalizálódás szinte mindent elsöprő, feltartóztathatatlan áramlatában fokozott mértékben érdekli mindaz, ami közvetlen környezetükben, lakóhelyükön, szülőföldjükön történik és valaha történt. Sokak számára ez a lokálpatrióta érzés adhat fogódzót, erőt a mindennapokban.

Az utóbbi másfél évtizedben hazánkban is számottevő mértékben fellendült helyismereti-helytörténeti kutatás megköveteli a jól használható segédleteket, köztük a bibliográfiákat. A címben jelzett, nemrég megjelent összeállítás szépen gyarapodó helyismereti bibliográfiai irodalmunk számottevő terméke. Tartalmilag és metodikailag egyenes folytatása, méltó társa a korábbi sikeres tájbibliográfiáknak.

Tartalmilag igen fontos munkáról van szó, mert a jász népcsoport története nemzeti történelmünk jelentékeny szelete, a Jászságnak nevezett